

PEDER LUND

DIANE ARBUS

Peder Lund September 3 - October 8, 2011

- p. 2 Lars Eivind Bones, Øyeblikket, *Magasinet Dagbladet*, September 24, 2011
- p. 3 Mona Gjessing, "Utfordrende engasjement," *Klassekampen*, September 21, 2011
- p. 4 Monica Holmen, "Et stykke fotohistorie," *Kunstforum*, September 20, 2011
- p. 9 "Vintage Arbus," *Dagbladet*, September 13, 2011
- p. 12 Nina Strand, "Fotografisk mot og dyktighet," *Aftenposten*, September 3, 2011
- p. 13 Arve Rød, "Overblikk i miniatyr," *Dagens Næringsliv*, September 2, 2011

ØYEBLIKKET **Tekst:** Lars Eivind Bones

Lars Eivind har jobbet i over 20 år som fotograf i Dagbladet. Hver lørdag presenterer han bilder av kjente fotografer som har hatt stor betydning for ham personlig - og for fotografiets utvikling.

Fotograf: Diane Arbus **Født:** New York (1923 - 1971) **Bildet:** «Nudist lady with swan sunglasses»

Den nyskapende journalisten Norman Mailer sa en gang: «Å gi et kamera til Diane Arbus er det samme som å gi et barn en håndgranat». Bildene hennes er ofte av dverger, giganter, transvestitter, sirkusartister - og nudister. I filmen «Fur», der Nicole Kidman spiller rollen som Arbus, er det en mann med pels på kroppen som fanger interessen. På grunn av dette fokuset, fikk Arbus etter hvert det litt plagsomme kallenavnet «freak-fotograf». Det er gallerist Peder Lund i Oslo som har vært så heldig å få en fin samling originale Arbus-bilder til Oslo. Løp og se!

Øivind Storm Bjerke | Mona Gjessing
kunst@klassekampen.no

KUNST

KLOKT PORTRETT: Diane Arbus «A widow in her bedroom, N.Y.C.» (uts.), 1963. Peder Lund. **COPYRIGHT © THE ESTATE OF DIANE ARBUS**

Utfordrende engasjement

KUNST

Diane Arbus

Peder Lund
Fotografi
Står til 8. oktober

Kloke, utfordrende og teknisk gode Arbus-fotografier.

ANMELDELSE

Diane Arbus (1923–1971) var en av de mest originale og innflytelsesrike amerikanske fotografene i det 20. århundre. Hennes arbeider har siden selvmordet i 1971 blir forvaltet av døtrene, Amy og Doon, som ytterst sjeldent gir sitt samtykke til utlån til utstillinger. Da Museum of Modern Art i 2005 viste den store retrospektive utstillingen «Revelations» var det gått over 30 år siden den siste store Diane Arbus-mønstringen. Det er faktisk litt av en begivenhet at et norsk publikum i noen uker nå får anledning til å se et betydelig utvalg av Arbus signaturverker: «A Jewish giant at home with his parents in Bronx, N.Y.» (1970), «Identical twins, Roselle, N.J.» (1967) og «Child with a toy hand grenade, N.Y.C.» (1962).

Diane Arbus ble født inn i en rik jødisk familie, forelsket seg i trettenårsalderen i den fire år eldre Allan Arbus, som hun knapt 18 år gammel giftet seg med. Arbus

jobbet i noen år som motefotograf, seinere som kunstfotograf. Det er hennes begavelse som kunstfotograf som står igjen. Arbus blir gjerne hyllet som en av portalfigurene for et individualistisk dokumentarisk språk, men har også blitt kritisert for sitt emnevalg. Den høyt respekterte intellektuelle Susan Sontag sa i boka «On Photography» ned Arbus for hennes angivelige manglende empatiske tilnærming til folk som var annerledes. Akkurat hva det var som gjorde at Arbus følte en dragning mot å fotografere mennesker som i sin tid ble betraktet som utskudd, er det imidlertid ingen som vet, og så er det jo dette med blikket som ser: mange opplever Arbus sine portretter av handikappede, transvestitter, dverger og nudister på diametralt motsatt vis av Sontag.

Jeg slutter meg til den skare som først og fremst opplever Arbus' tilnærming til egne modeller som deltakende og empatisk. I det kloke portrettet av en rik, oppstaset, men like fullt sørgmodig kvinne, «A widow in her bedroom, N.Y.C.» (1965) skinner budskapet gjennom: Selv ikke all verdens rikdom kan erstatte et menneske i den nærmeste krets som har gått bort. I de små og grå innrammede, kvadratiske fotografiene som for tida stilles ut hos Peder Lund, ligger det nedfelt både teknisk kunnen og spor av et utfordrende følelsesmessig- og intellektuelt engasjement.

Mona Gjessing
kultur@klassekampen.no

Et stykke fotohistorie

Monica Holmen - 20.09.2011

Den amerikanske fotografen Diane Arbus (1923–1971) er kjent for sine nærgående portrettfotografier, ofte av personligheter som skiller seg fra mengden. Utstillingen på Peder Lund viser at det er flere sider ved hennes kunstnerskap.

Diane Arbus, installasjonsbilde, Courtesy Peder Lund

Det er ikke ofte man har sjansen til å ta de virkelig gode, historisk sentrale fotografene i øyesyn i Oslo. Enten vises de på Preus museum i Horten, eller så vises de ikke i det hele tatt i Norge.

Med Peder Lunds utstillingsprogram i 2011 er derimot saken en annen. Når galleriet nå presenterer et knippe fotografier av den amerikanske fotografen Diane Arbus så føyer utstillingen seg inn i rekken av flere av samme kaliber. I januar viste galleriet de nye arbeidene til Catherine Opie, og i vår ble de fargesterke fotografiene til William Eggleston presentert.

Samtidig er det verdt å merke seg det er Arbus' sine barn og «estate» som har full råderett over hennes enorme produksjon, og de styrer dette arkivet med jernhånd. Svært få fotografier offentliggjøres utover de som allerede er publisert. Arkivet etter henne er enda ikke ferdig gjennomgått, og estate vil ha full kontroll over det materialet som offentliggjøres.

Ikke bare de andre Når man nevner navnet Arbus så tenker nok de fleste på fotografier av eneggede tvillinger, forvokste kjemper på besøk hjemme hos mor, nudister på familieferie og andre personligheter som fremstår som både pussige og annerledes. Men er det egentlig det?

Diane Arbus "Nudist lady with swan sunglasses, Pa", 1965. Courtesy Peder Lund. Copyright © The Estate of Diane Arbus

Det er klart at hverken kjemper eller siamesiske tvillinger, ei heller eneggede tvillinger, er hverdagskost. Og kanskje enda mindre i 1960-tallets USA. Så når Arbus setter seg fore å dokumentere disse, så må man nok forvente at noen reagerer.

Susan Sontag beskylder Arbus i boken *Om fotografiet* for å fremstille de portretterte på en hensynsløs og avslørende måte. Og det er nok mye takket være denne beskyldningen at Arbus forbindes med særingene i samfunnet. Sontag omtaler faktisk flere av de Arbus portretterte som «[...]en paradegang av assorterte vanskapninger og grensetilfeller – de fleste av dem stygge; i groteske eller ukledelige antrekk; fotografert i dystre eller golde omgivelser – mennesker som har stanset opp for å posere for fotografen og ofte for å stirre direkte og troskyldig på tilskueren.» (Susan Sontag, *Om fotografiet*)

Sett i relasjon til dette utsagnet, som har skapt en oppfatning av Arbus' fotografier som har fulgt henne siden hennes død, og som er det som fremheves mest i litteratur om henne, så er det opplysende å gå på en utstilling hvor man får se fotografier man ikke i første omgang forbinder med Diane Arbus.

Tverrsnitt av et kunstnerskap

Det kjennertegner Arbus at hun var en fotograf som konstant gikk rundt med både ett og to kameraer på seg til enhver tid, hvilket gjenspeiles i utstillingen. Variasjonen i motivene spenner fra de velkjente portrettene til mindre kjente motiver som landskapsfotografi og blafrende aviser.

Hun var tiltrukket av hverdagen, så som barn, mødre, kjærestepar. Disse ble ofte fotografert hjemme, i sine egne trygge omgivelser. Et eksempel som man kan se i utstillingen er *A widow in her bedroom* (1963). Andre verk viser de mer prosaiske øyeblikkene, som *Windblown newspaper, N.Y.C.* (1956). En blafrende avis på bakken i Central Park, og en tilsynelatende ubetydelig detalj hentes frem.

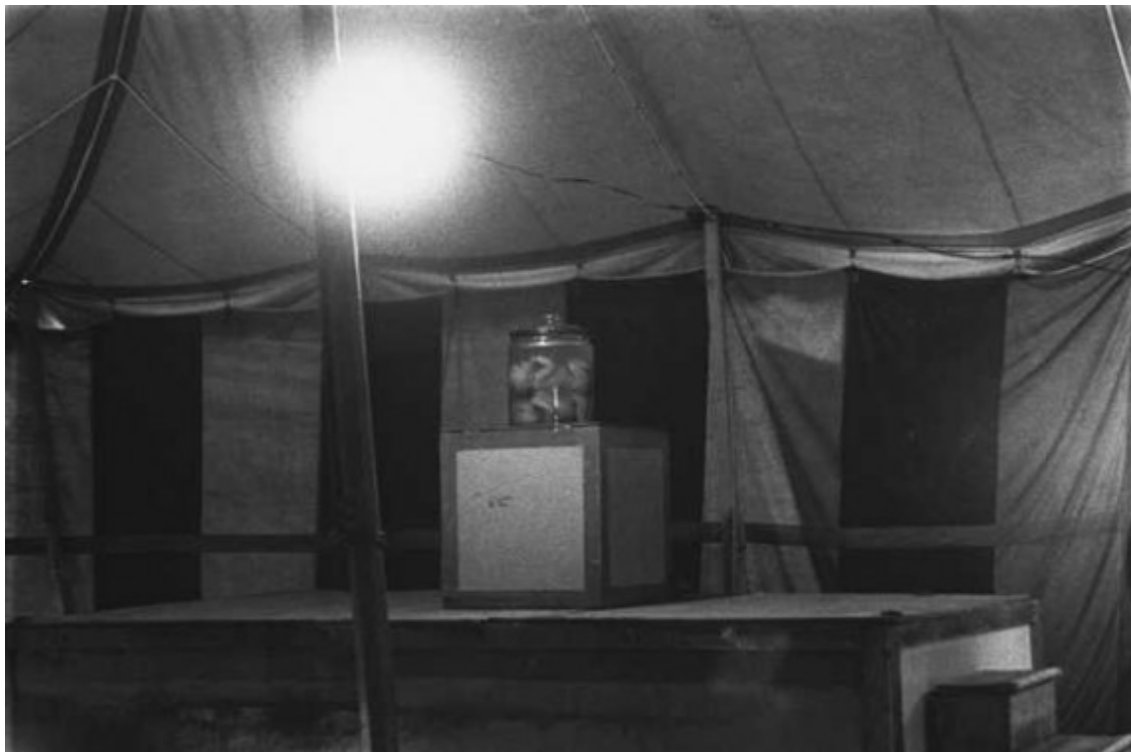

Diane Arbus "A widow in her bedroom, N.Y.C.", 1963. Diane Arbus. Courtesy Peder Lund. Copyright © The Estate of Diane Arbus

Det viser seg i utstillingen at også menneskeløse landskapsfotografier var blant motivene Arbus fotograferte, som man kan se i *A rock in Disneyland* (1962) og *A house on a hill* (1963).

Men man får også se begynnelsen på Arbus' interesse for de mer sære motivene – for selv om det ikke er rett å holde henne ansvarlig for kun å fotografere særingene, så er det ingen tvil om at de utgjør en stor del av hennes motivkrets.

Siamese twins in a carnival tent (1963) viser en glasskrukke stående i et sirkustelt med siamesiske tvillinger på, og gjenspeiler en interesse for det som er annerledes. Et annet kjent fotografi er *Exasperated boy with toy hand grenad, N.Y.C.* (1962) hvor det er tydelig at gutten poserer, samtidig som det anstrengte og krampaktige ansiktsuttrykket hans får en til å lure om det er noe galt med ham.

Diane Arbus "Siamese twins in a carnival tent, N.J.", 1961. Diane Arbus. Courtesy Peder Lund. Copyright © The Estate of Diane Arbus

Dermed viser utstillingen et tverrsnitt av Arbus' produksjon, hvor variasjonen i hennes motivkrets, en konsekvens av å alltid gå rundt med kamera, kommer tydelig til syne.

Det ekte?

Arbus ba ofte sine subjekter om å posere. Men det var aldri snakk om å redigere motivene i etterkant. En sort kant rundt flere av fotografiene i utstillingene beviser dette; papiret rundt selve bildet har blitt eksponert for lys og viser at hele utsnittet er tatt med.

Fotografiene som nå vises på Peder Lund er såkalte «vintage» fotografier; de er Arbus' egne kopier hun har kopiert selv i mørkerommet. Den eksponerte sorte rammen rundt går igjen i flere av fotografiene, som et varemerke, dog ikke bare for Arbus, men for enhver fotograf som ønsker å påpeke at man ikke manipulerer fotografiene sine. Særlig gjaldt dette for dokumentarfotografene.

Dokumentarist Motivvalgene gjenspeiler det faktum at Arbus var en dokumentarfotograf. Hun var med på å etablere dokumentarfotografiet innenfor kunstens kontekster, godt hjulpet av John Szarkowski, sjef for fotografiavdelingen på Museum of Modern Art i New York i perioden 1962–1991.

Szarkowski kuraterte i 1967 utstillingen *New Documents*, hvor han inkluderte Diane Arbus, i tillegg til Lee Friedlander og Garry Winogrand. På hver sin måte reflekterte de ulike former for dokumentarfotografi, men viktigst av alt var de med på å befeste dets posisjon.

Og det er i kraft av det dokumentariske man må se Arbus' fotografier, ikke bare som forsøk på å presentere samfunnets «utskudd» og pussige mennesker. Arbus, i likhet med Friedlander og Winogrand, representerte en direkte og uredde form for dokumentarfotografi, som hadde til hensikt å formidle øyeblikk ved det moderne livet, behagelige så vel som ubehagelige, gjennom et kritisk og observant blikk, uten å være sentimentale.

Friedlander gjorde dette gjennom sobre, ofte menneskeløse utsnitt av verden; Winogrand knipset vilt og frenetisk fra hofta uten en gang å se i søkeren, mens Arbus gikk tett på menneskene og stilte dem gjerne opp. Men mer enn at dette dreide seg om særingene i samfunnet hadde hun et blikk for det skjøre og uperfekte. Rent teknisk jobbet hun med mellomformatkamera, som i seg selv fordrer en langt tregere fotograferingsprosess, og dermed får fotografiene et annet uttrykk enn for eksempel de frenetiske til Winogrand.

Dokumentarfotografiet har en lang tradisjon, i USA som i Europa, men i USA settes det ofte i sammenheng med Walker Evans og hans oppdrag for FSA (Farm Security Administration) med å dokumentere forholdene innbyggerne levde under etter depresjonen, slik at man kunne forbedre forholdene.

Med *New Documents* ble det klart at hensikten ikke lenger var å fotografere for å forandre; det dreide seg om å fotografere for å kjenne til og vise frem. Og konsekvensen av dette er nettopp fotografier som for eksempel Diane Arbus sine; direkte, uredde og utilsørte utsnitt av alle sider ved samfunnet.

Og uavhengig av om motivene er nudister eller kjærestepar, Disneyworld-rekvisitter eller aviser, er Arbus' fotografier som ikoner å regne. Når denne utstillingen i tillegg viser relativt ukjente sider ved et kunstnerskap er den også som et lite stykke fotohistorie å regne.

Utstillingen vises til 8. oktober 2011.

For tida kan Oslofolk se bilder fra hele kunstnerkarrieren til **Diane Arbus** på Peder Lund. Bildene er framkalt av Arbus selv, og flere er signert. I vår digitale tid er denne analoge utstillingen en liten begivenhet.

Vintage Arbus

FOTOGRAFI

Nina Strand
oslojournalist.no

UTSTILLINGEN VISER galleriet Peder Lunds egen samling, og tar for seg Arbus sine kunstneriske bilder fra starten i 1957 og fram til hun tok sitt eget liv i 1971, bare 48 år gammel. Det er Arbus sine to døtre som forvalter The Diane Arbus Estate, og de er svært restriktive med fotografens arkiv og hva som skrives om henne. Med mange års mellomrom har de utgitt noen få bøker med bilder og sitater fra Arbus, og det er disse sitatene vi som skriver om henne kan ta utgangspunkt i. Det er spesielt ett sitat som oppsummerer Arbus sitt syn på de hun fotograferte: «Vanskapninger var noe av det første jeg fotograferte, og det var fantastisk spennende for meg (...) Hvis du noen gang har snakket med en som har to hoder, så vet du at de vet noe som du ikke vet. Mange mennesker går gjennom livet med en frykt for å oppleve noe traumatisk. Disse menneskene ble født med sine traumer. De har allerede bestått livets prøve. De er aristokrater» (min oversettelse).

DIANE ARBUS var født og oppvokst på Upper West Side i New York. Hennes familie eide pel- og moteforretningen Russek på Fifth Avenue, og hun beveget seg i

et privilegert miljø, med venner i den øvre middelklasse. En av de tingene hun savnet mest var motgang, og det fikk henne til å føle seg utrolig. Hennes fotointerese ble vekket da hun giftet seg med Allan Arbus i 1941. De arbeidet tett sammen, mest med moteфотограф, og deres første faste kunde ble Russek. De leverte også moteserier til blader som Vogue, Glamour og Harpers Bazaar. De fikk to døtre, Doon og Amy, men ble separert i 1958 og senere skilt.

1956 GIKK Diane Arbus over til fotojournalistikken, og var en fokusert fotograf som arbeidet med å forstå sitt håndverk og utvikle seg som kunstner. Hun utviklet bilder av for eksempel kvinner som kledd seg ut til menn, og fikk dem på trykk. Hun leste mye om fotografi, og tok noen kurs. Et kurs hos fotografen Lisette Model ble starten på et langt vennskap. Model ble en mentor for Arbus, og i filmen «Master of Photography: Diane Arbus», er blant andre Lisette Model intervjuet. Hun forteller at Arbus ville bli kjent med og vise fram mennesker som ikke fikk så mye oppmerksomhet til vanlig. Det at Arbus, på den tiden fotograferte vanskapninger, kroppslige, døende og døde mennesker – krever mot og selvstendighet, mener Model. Hun sier også i intervjuet at det var første gang i fotografihistorien at noen ville fotografere denne type mennesker som er så diskriminert og som alle er redde for se på. Men Arbus ville ikke ta bilder av kjente mennesker, de hadde ingen interesse for henne.

NUDIST-DAME: «Nudeist lady with swim sunglasses, Pa, 1965a» av Diane Arbus.

«I WORK FROM awkwardness. By that I mean I don't like to arrange things. If I stand-in front of something, instead of arranging it, I arrange myself», er et annet sitat som sier noe om hvordan Arbus jobbet. I 1967 åpnet The Museum of Modern Art i New York en utstilling de kalte «New Document» som viste den nye retningen innen dokumentarfotografi, og utstillingen markerte for alvor Diane Arbus som en viktig fotograf. Hennes verk sto sammen med fotografer som Lee Friedlander og Carry Winogrand. Kurator og leder av fotografavdelingen på museet, John Sarkowsky, skriver om utstillingen at det dokumentarfotografet tidligere ville vise hva som var galt med verden med et ønske om å forstå den, var dokumentarfotografene nå mer personlige; deres mål var ikke å forstå livet, men å forstå det. Sarkowsky var en viktig bidragsyter til at dokumentarfotografet ble anerkjent som kunst. Han introduserte «straight photography», et fotografi som var umanipulert både i oppkastisjonen og i selve bildet. Sarkowsky er også intervjuet i filmen om Arbus, hvor han omtaler sitt første møte med verkene hennes som en ny start – de fikk ham til å føle at fotografi var et friskt og ubrukt medium igjen. Dokumentarfotografet var for Sarkowsky et ekte og sant fotografi, noe som også var viktig for Arbus. Det gjenspeiler seg i hennes karakteristiske mellomformatbilder i svart-hvitt hvor hun tok med litt fra negativkanten i bildene så man skulle se at bildet var ubeskåret.

«ALLE VIL ØJERNES bli sett på en bestemt måte, men det finnes alltid et punkt mellom hva du vil

ENKE: «A widow in her bedroom, NYC., 1963a» av Diane Arbus.

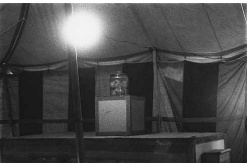
at andre skal vite om deg og det du ikke kan gjøre noe med at folk vet om deg» (egen oversettelse). Sitatet viser at Arbus var opptatt av det mennesker forsøker å skjule. Hun ble både utskjelt for voyeurismen og hyllet for bildenes medfølelse. På de første utstillingene bildene hennes var med på, ble de spyttet på. Susan Sonntag skrev en kritisk tekst om fotografiene til Arbus i essayet «America, Seen Through Photography, Darkly». Sonntag mener Arbus hensynsløst framstiller

dverger, transvestitter og nadtter som freaks, uten større empati for de hun fotograferte enn at de var spennende modeller.

JEG KAN IKKE være mer uenig. Ett av bildene som henger på Peder Lund – «Lewis Grant taken at Home with His Parents in the Bronx, NY, 1970» – er av kjempen Eddie Carmel som ser ned på sine to foreldre der de står i en liten og trang stue. Carmel var en som Arbus fulgte over flere år og som hun tok en

rekke bilder av. Det var slik hun jobbet – hun ble med hjem til dem hun ville fotografere, hun ønsket å komme inn i nye verdener og gå steder hun aldri hadde vært før. Da hun var på mudslet for å forevige menneskene der, var hun selv naken. Arbus ville vise fram den verden hun så og mente at kameratet hadde en magisk kraft.

Nina Strand er redaktør for tidskriftet Objektiv.

SIAMESISKE TVILLINGER: «Siamese twins in a carnival tent, N.J., 1965a» av Diane Arbus.

Hun ble både utskjelt for voyeurismen og hyllet for bildenes medfølelse.

For tida kan Oslofolk se bilder fra hele kunstnerkarrieren og flere er signert. I vår digitale tid er denne analoge

Vintage Arbus

FOTOGRAFI

Nina Strand
nina@objektiv.no

UTSTILLINGEN VISER gallerieier Peder Lunds egen samling, og tar for seg Arbus sine kunstneriske bilder fra starten i 1957 og fram til hun tok sitt eget liv i 1971, bare 48 år gammel. Det er Arbus sine to døtre som forvalter The Diane Arbus Estate, og de er svært restriktive med fotografens arkiv og hva som skrives om henne. Med mange års mellomrom har de utgitt noen få bøker med bilder og sitater fra Arbus, og det er disse sitatene vi som skriver om henne kan ta utgangspunkt i. Det er spesielt ett sitat som oppsummerer Arbus sitt syn på de hun fotograferte: «Vanskapninger var noe av det første jeg fotograferte, og det var fantastisk spennende for meg. (...) Hvis du noen gang har snakket med en som har to hoder, så vet du at de vet noe som du ikke vet. Mange mennesker går gjennom livet med en frykt for å oppleve noe traumatisk. Disse menneskene ble født med sine traumer. De har allerede bestått livets prøve. De er aristokrater.» (min oversettelse).

DIANE ARBUS var født og oppvokst på Upper West Side i New York. Hennes familie eide pels- og moteforretningen Russek's på Fifth Avenue, og hun beveget seg i

et privilegert miljø, med venner i den øvre middelklasse. En av de tingene hun savnet mest var motgang, og det fikk henne til å føle seg urolig. Hennes fotointerese ble vekket da hun giftet seg med Allan Arbus i 1941. De arbeidet tett sammen, mest med motefotografi, og deres første faste kunde ble Russek's. De leverte også moteserier til blader som Vogue, Glamour og Harpers Bazaar. De fikk to døtre, Doon og Amy, men ble separert i 1958 og seinere skilt.

I 1956 GIKK Diane Arbus over til fotojournalistikken, og var en fokusert fotograf som arbeidet med å forstå sitt håndverk og utvikle seg som kunstner. Hun utviklet bildeserier av for eksempel kvinner som kledde seg ut til menn, og fikk dem på trykk. Hun leste mye om fotografi, og tok noen kurs. Et kurs hos fotografen Lisette Model ble starten på et langt vennskap. Model ble en mentor for Arbus, og i filmen «Master of Photography: Diane Arbus», er blant andre Lisette Model intervjuet. Hun forteller at Arbus ville bli kjent med og vise fram mennesker som ikke fikk så mye oppmerksomhet til vanlig. Det at Arbus, på den tiden fotograferte vanskapninger, krøplinger, døende og døde mennesker – krever mot og selvstendighet, mener Model. Hun sier også i intervjuet at det var første gang i fotografihistorien at noen ville fotografere denne type mennesker som er så diskriminert og som alle er redde for se på. Men Arbus ville ikke ta bilder av kjente mennesker, de hadde ingen interesse for henne.

NUDIST-DAME: «Nudist lady with swan sunglasses, Pa., 1965» av Diane Arbus.

«**I WORK FROM** awkwardness. By that I mean I don't like to arrange things. If I stand-in front of something, instead of arranging it, I arrange myself», er et annet sitat som sier noe om hvordan Arbus jobbet. I 1967 åpnet The Museum of Modern Art i New York en utstilling de kalte «New Documents» som viste den nye retningen innen dokumentarfotografi, og utstillingen markerte for alvor Diane Arbus som en viktig fotograf. Hennes verk sto sammen med fotografer som Lee Friedlander og Garry Winogrand. Kurator og leder av fotografiavdelingen på museet, John Sarkowsky, skriver om utstillingen at der dokumentarfotografiet tidligere ville vise hva som var galt med verden med et ønske om å forandre den, var dokumentarfotografene nå mer personlige; deres mål var ikke å forandre livet, men å forstå det. Sarkowsky var en viktig bidragsyter til at dokumentarfotografiet ble anerkjent som kunst. Han introduserte «straight photography», et fotografi som var umanipulert både i opptakssituasjonen og i selve bildet. Sarkowsky er også intervjuet i filmen om Arbus, hvor han omtaler sitt første møte med verkene hennes som en ny start – de fikk ham til å føle at fotografi var et ferskt og ubrukt medium igjen. Dokumentarfotografiet var for Sarkowsky et ekte og sant fotografi, noe som også var viktig for Arbus. Det gjenspeiler seg i hennes karakteristiske mellomformatbilder i svart-hvitt hvor hun tok med litt fra negativkanten i bildene så man skulle se at bildet var ubeskåret.

«**ALLE VIL GJERNE** bli sett på en bestemt måte, men det finnes alltid et punkt mellom hva du vil

Hun ble både utskjelt for voyeurismen og hyllet for bildenes medfølelse.

en til **Diane Arbus** på Peder Lund. Bildene er framkalt av Arbus selv, utstillingen en liten begivenhet.

ENKE: «A widow in her bedroom, N.Y.C., 1963» av Diane Arbus.

Alle foto: Courtesy of Peder Lund. Copyright © The Estate of Diane Arbus

at andre skal vite om deg og det du ikke kan gjøre noe med at folk vet om deg» (egen oversettelse). Sitatet røper at Arbus var opptatt av det mennesker forsøker å skjule. Hun ble både utskjelt for voyeurismen og hyllet for bildenes medfølelse. På de første utstillingene bildene hennes var med på, ble de spyttet på. Susan Sontag skrev en kritisk tekst om fotografiene til Arbus i essayet «America, Seen Through Photographs, Darkly». Sontag mener Arbus hensynsløst framstiller

dverger, transvestitter og nudister som freaks, uten større empati for de hun fotograferte enn at de var spennende modeller.

JEG KAN IKKE være mer uenig. Ett av bildene som henger på Peder Lund – «Jewish Giant, taken at Home with His Parents in the Bronx, NY, 1970» – er av kjempen Eddie Carmell som ser ned på sine to foreldre der de står i en liten og trang stue. Carmell var en som Arbus fulgte over flere år og som hun tok en

rekke bilder av. Det var slik hun jobbet – hun ble med hjem til dem hun ville fotografere, hun elsket å komme inn i nye verdener og gå steder hun aldri hadde vært før. Da hun var på nudistleir for å forevige menneskene der, var hun selv naken. Arbus ville vise fram den verden hun så og mente at kameraet hadde en magisk kraft.

Nina Strand er redaktør for tidsskriftet Objektiv.

SIAMESISKE TVILLINGER: «Siamese twins in a carnival tent, N.J., 1961» av Diane Arbus.

Fotografisk mot og dyktighet

Kunst fotografi

Diane Arbus

Peder Lund, Filipstadveien 5

Sensasjonell presentasjon av en fotografilegende med stor påvirkningskraft.

Bildene er unnselig små og grå sammenlignet med dagens fotografier. Så er de også trykket i perioden 1956–1971, av den amerikanske fotografen Diane Arbus selv.

Den sobre presentasjonen av 21 vintagebilder hos Peder Lund viser spennet i Diane Arbus' korte og intense karriere – hun ble raskt en legende innen fotografi. Det er knapt overdrevet å hevde at de kontroversielle bildene har hatt – og har – stor påvirkningskraft.

Outsidere. Da Museum of Moderne Art i New York presenterte nyervervelser i 1965, måtte Diane Arbus' tre fotografier rengjøres hver morgen. De var dekket av spytt. Hvorfor ble publikum seg så provosert?

En vesentlig forklaring ligger i at det ekstraordinære fremstår som ordinært i Diane Arbus' fotografier. Selv oppsøkte hun samfunnets ytterpunkter, og fotograferte dverger, homofile, nudister, transvestitter, giganter, prostituerte.

De fotograferte uttrykker definitivt noe annet enn det samfunnet ønsket å fremheve; de er vitner og metaforer. For eksempel avbildet Arbus gjerne kvinner utkledd som menn, og vice versa, og viste gjennom fotografier hvor usikker identiteten kan være. På en tankevekkende måte feirer fotografiene livet og virkeligheten.

Trolig representerer bildene kunstnerens egne følelser, tiltrekninger og frykt.

Teknisk. Diane Arbus' bilder kan karakteriseres som dokumentarfotografier med vekt på subjektets deltagelse, eller gatebilder med snapshot-effekt. I hvert fall ser vi hvordan bruken av blitz også i dagslys øker kontrastene, og at New Yorks gater og Central Park spiller vesentlige roller, det gjør også impulser fra film, kjendiser, Disney, TV, sirkus og outsiders (som nudister).

Bildene i den retrospektive Filipstad-utstillingen vitner om overbevisende tekniske kunnskaper. I tillegg er flere av bildene signert, mens formatene er adskillig mer varierte enn man gjerne tror. Utstillingen inkluderer også mindre kjente fotografier, som ikke er blitt utstilt i like stor grad. Det-

te er en unik godbit for alle fotointeresserte.

Renset. At utstillingens fotografier er fremkalt av Diane Arbus selv, kontrasteres av at MOMA til sin utstilling i 1972, året etter kunstnerens selvmord, måtte trykke opp flere bilder. Den retrospektive Filipstad-utstillingen byr trolig på den aller første kopien av det legendariske tvillingparet (*Identical Twins*) og det like velkjente *Child with a toy hand grenade in Central Park*.

Det er verdt å merke seg at alt unødvendig er renset bort, og selv om Arbus er svært tilstedeværende og nær sine objekter, virker bildene også fjerne, drømmeaktige – og nærmest apokalyptiske. *Nudist lady with swan sunglasses* er et eksempel.

Forandret. Forholdsviss få bilder av Arbus er kjent, og forvalterne av boet publiserer sjelden noe nytt fra arkivet. Anerkjennelsen hviler derfor på et relativt lite antall verker, til tross for at deriblant biografien understreker at Diane Arbus omtrent alltid hadde et kamera for hånden.

Den totale vurderingen av kunstnerskapet vil trolig utdypes og endres. Utover å demonstrere stor tro på det fotografiske medium og selvutslettende ærlighet, vitner utstillingen hos Peder Lund også om at tiden har gått. Oppløste grenser, fallende tabuer og rekken av utvidelser har trolig stilnet spyttkjertlene.

LOTTE SANDBERG

Diane Arbus fotograferte gjerne nudister. Denne damen poserer avslappet uten klær. For betrakteren kontrasteres og fremheves nakenheten av datidens solbriller, smykke og badehette. *Nudist lady with swan sunglasses*, 1965.

COURTESY OF PEDER LUND. COPYRIGHT © THE ESTATE OF DIANE ARBUS

Diane Arbus

Født inn i en rik jødisk familie i 1923, New York. Giftet seg med Allan Arbus. De utgjorde et suksessfylt team i moteverdenen. Fotograferte stadig mer, tok timer hos Lisette Model. Skilt i 1959.

Arbeidet som pressfotograf for magasiner som *Esquire*, *Harper's Bazaar*. Byttet sitt 35mm Nikon kamera til et såkalt twin-lens Rolleiflex, som gjorde bildene kvadratiske og fremhevet detaljer – supplerte så med et twin-lens reflex *Mamiya*. Stipend fra Guggenheim i 1963.

Deltok i utstillingen *New Documents*, MoMA 1967, med Garry Winogrand og Lee Friedlander. Kjent for portretter av *outsidere* (transvestitter, dverger, giganter, prostituerte), i ukonvensjonelle positurer og sammenhenger.

Begikk selvmord i 1971. Presentert på Venezia-biennalen året etter. MOMAs retrospektive utstilling turnerte i USA og Canada fra 1972–75. Utgitt flere bøker om hennes kunst og liv. Den eneste biografien (1984), fikk ikke tillatelse til å gjengi fotografier.

De to døtrene forvalter kunstnerskapet, og utøver sterk kontroll med billedbruk. Kl. 13 i dag vil Øivind Storm Bjerke, professor i kunsthistorie ved UiO, introdusere kunstnerskapet.

Utstillingen er åpen til 8. oktober. Mer info: www.pederlund.no

OVERBLIKK I MINIATYR

Oversiktsutstillinger av fotografen Diane Arbus' verker er fremdeles ikke hverdagskost. Peder Lund har likevel nok på eget lager til å gi oss nettopp det.

ARVE RØD

OM DU IKKE helt vet hvem Diane Arbus (1923-1971) er, kan jeg likevel garantere at du kjenner flere av bildene hennes. Den amerikanske fotografen, som tok sitt eget liv 48 år gammel for ganske nøyaktig 40 år siden, er kanskje ikke prentet inn i vår allmenne bevissthet som navn på linje med Warhol, Annie Leibovitz eller Robert Mapplethorpe, men flere av motivene står der med ikonisk kraft selv hos den mindre enn gjennomsnittlig kunstkyndige.

Mye kan forklares med at Arbus' mest berømte motiv skulle få kraftig drahjelp for å bli nettopp det, gjennom et av populærkulturens essensielle øyeblikk. I 1980 lånte nemlig Stanley Kubrick et av Arbus' formatmessig mer beskjedne bilder til en av sine egne mest ikoniske scener: den plagede gutten i grøsserklassikeren «The Shining» støter i de skumle tvilling-søstrene på en så godt som identisk kopi av Arbus' «Identical Twins, Roselle, N.J.» (1967) på sin sykkeltur gjennom det forbannede hotellets korridorer.

Men viktigere for kunsthistorien er den betydelige påvirkningen Arbus skulle få på hvordan kunstfoto utviklet seg og også ble anerkjent innenfor de store institusjonene utover på 1960- og 70-tallet, og på mange måter helt frem til våre dager.

KOMPROMISSLØS BESKYTTELSE. Dette siste er nesten litt paradoksalt, med tanke på den strenge policyen som er omgitt publisering av kunstnerens produksjon. Ingen bilder frigis til illustrative formål, og bare tre av bildene som vises på Peder Lund er aller nådigst tilgjengelige på nært hold for gjengivelse i pressen. Legg til at store museumsutstillinger av Arbus' samlede verker lenge var en sjeldenhet, og det at den eneste større biografien om kunstneren, utgitt i 1984, var fullstendig uten bilder, og man aner omrisset av et ettermæle omgitt av kompromissløs beskyttelse.

Med dette som bakgrunnsinfo skulle det være desto større grunn til å oppsøke Peder Lund de kommende ukene. De 21 fotografiene i svart-hvitt er så godt som alle fra Lunds eget forråd - trolig er dette den største Arbus-samlingen i Norden - og samtlige er såkalte vintage prints, kopiert på papiret av Arbus selv. De er montert kronologisk: fra et uklart lite snapshot av en avis på bakken i «Windblown newspaper, N.Y.C.» tatt i 1956, til to psykisk utviklingshemmede kvinner hånd i hånd i «Untitled #15» fra dødsåret 1971.

DEN «ANDRE». Monteringen er, som alltid hos Lund, strøken og stramt på linje rommet rundt. Det lar seg altså enkelt gjøre å følge utviklingen fra de poetiske og forsiktige første forsøkene fra en forhenværende motefotograf og frem til kunstneren som raskt oppnådde posthum legendestatus. Allerede i 1972 skulle Arbus bli første fotograf som representerte USA ved biennalen i Venezia, og samme år viste Museum of Modern Art en retrospektiv utstilling av Arbus' verker som senere ble vist som vandrestilling over hele Nord-Amerika, og visstnok sett av over syv millioner mennesker.

Men allerede mens hun levde skaffet Arbus seg et ry som en avbilder av det abnormale, og motivene hennes utover på 1960-tallet innevarslet en ny generasjon fotografer rede til å avdekke Amerikas skygeside. Peder Lund gir oss utvalgte eksempler på et temmelig skrudd persongalleri bestående av dverger, nudister og transvestitter; originaler og sosiale

ALTERNATIVT LIV. Diane Arbus gjorde seg kjent med motiver som fremstilte det «andre» Amerika: utviklingshemmede, sosiale utskudd og originaler, som regel saklig registrert og ditto titulert. Bildenes titler sier det meste: «A widow in her bedroom, N.Y.C.», 1963 (øverst til venstre), «Nude lady with swan sunglasses, Pa.», 1965 (øverst til høyre) og «Siamese twins in a carnival tent, N.J.», 1961.

COURTESY OF PEDER LUND. COPYRIGHT © THE ESTATE OF DIANE ARBUS.

utskudd som representerer den «andre» midt blant oss.

PEKER FREM. Det er opplagt å se sammenhengen mellom Arbus og senere fotografer som har dokumentert sine umiddelbare omgivelser uten filter - Nan Goldins utbredning av sin egen og venners utagerende livsførsel er kanskje det mest nærliggende eksempelet. Men den systematiske kartleggingen av sine oppstilte, ofte poserende foto-objekter peker også i helt andre retninger, mot et mer konseptuelt fotografi slik det ble fremført for eksempel av Bernd og Hilla Becher og andre «nyobjektivistiske» fotografer i tiårene etter Arbus' død.

Den i norsk sammenheng unike sammenstillingen på Peder Lund åpner slik for et overblikk i miniatyr av et både intenst og essensielt kunstnerskap. ●

DIANE ARBUS
PEDER LUND, OSLO
3. september-8. oktober